Costanza Casati

KLÜTAIMNÉSZTRA

COSTANZA

CASATI

KLÜTAIMNÉSZTRA

GENERAL PRESS
KÖNYVKIADÓ

A mű eredeti címe
Clytemnestra

Copyright © Costanza Casati, 2023
First published as Clytemnestra in 2023 by Michael Joseph, an imprint of Penguin Books.
Penguin Books is part of the Penguin Random House group of companies.
The moral right of the author has been asserted.

Map of Greece © Look and Learn/Bridgeman Images

Hungarian translation © Fügedi Tímea

© General Press Könyvkiadó, 2023

Az egyedül jogosított magyar nyelvű kiadás.
A kiadó minden jogot fenntart,
az írott és az elektronikus sajtóban
részletekben közölt kiadás és közlés jogát is.

Fordította
FÜGEDI TÍMEA

ISBN 978 963 452 733 6

Kiadja a GENERAL PRESS KÖNYVKIADÓ
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Telefon: (06 1) 411 2416

www.generalpress.hu
generalpress@lira.hu

Felelős kiadó KOLOSI BEÁTA
Műszaki szerkesztő DANZIGER DÁNIEL
Felelős szerkesztő KENYÓ ILDIKÓ

Belív nyomdai előkészítése DEVÍZIÓ Bt.
Borító nyomdai előkészítése KISS GERGELY
Nyomta és kötötte GENERÁL NYOMDA Kft., 2023
Felelős vezető Hunya Ágnes ügyvezető igazgató

7

Atreusz fiai

Klütaimnésztra a *megaron* ajtajában áll, elrejtőzött az egyik oszlop mögött. A két kezét összenyomva, lélegzet-visszafojtva hallgatja, ahogy Atreusz fiai az ő szüleivel beszélnek.

Agamemnónnak erős, sebhelyes karja és mohó, okos szeme van. Az arca aszimmetrikus, csupa határozott vonás meg él, és van valami nyugtalanító a tekintetében: mintha gyengeséget keresne a körülötte lévő emberekben. Menelaosz hasonlít a bátyjára, de csak távolról, mint a hiúz az oroszlánra. Szikárabb, helyesebb, az arckifejezéséből pedig hiányzik az a ravaszság, ami Agamemnónéról sugárzik.

Késő éjjel érkeztek, a lovakat majdnem a végkimerülésig hajszolták. A palota bejárata körüli oszlopoknál szolgák gyülekeztek, alig várták, hogy láthassák a száműzött fivéreket, Mükéné királyának a pusztulásra ítélt leszármazottait. Tündareósz üdvözölte őket, habár Agamemnón kardjáról még szinte csöpögött a vér, Menelaosz arcát pedig friss vágások borították. Az életüket mentették, és Tündareósznak kötelessége volt befogadni őket a palotájába. Ezen a földön a vendég mindig szent és sérthetetlen, akármit tett, vagy akármekkora bűnt követett el.

– Mükénét erővel és csalással foglalták el – mondja Agamemnón Tündareósznak. – Aigiszthosz unokatestvérünk megölte az apánkat, és most ő uralkodik a nagybátyánkkal, Thüesztésszel.

– De az emberek gyűlölik az apát és a fiát – teszi hozzá Menelaosz.

– A csalás örökletes a családodban – jegyzi meg Léda hűvösen. – Atreusz háza pusztulásra van ítélve.

Agamemnón előrelép, mintha meg akarná támadni az asszonyt, Klü-

taimnésztra pedig majdnem követi a példáját. Amikor azonban az anyja felé pillant, visszabújik az oszlop mögé. Tündareósz mindenkinek megparancsolta, hogy maradjanak távol a *megaron*tól, amitől Klütaimnésztra csak még jobban vágyott rá, hogy hallgatózhasson.

Menelaosz megfogja a bátyja karját, mintha vissza akarná tartani. Agamemnón mozdulatlanul áll.

– Visszafoglaljuk Mükénét – közli Menelaosz. – És mi fogunk ott uralkodni.

Egy rövid ideig mindenki hallgat. Tündareósz némán mered rájuk, aztán kér még bort. Egy szolgálólány felugrik a trón lábánál elfoglalt helyéről, és kisiet. Amikor elhalad Klütaimnésztra mellett, egy másodpercig egymásra néznek. Két csillogó szemű lány az árnyakban, akiket senki más nem vesz észre. Klütaimnésztra az ajkára nyomja a mutatóujját, a helóta pedig elsiet.

– Nem a nagyapátok szervezte úgy, hogy a vendéglátója és apósa életét veszítse egy hajtóversenyen? – kérdezi Tündareósz.

– De igen – feleli Menelaosz. Agamemnón mellette feszülten hallgat.

– És az apátok, Atreusz… Nem ölte meg a féltestvérét, Khrüszipposzt?

– De igen. És száműzték érte. Mükénébe küldték.

– Szóval Mükéné nem volt mindig az Atreidáké – állapítja meg Tündareósz, Atreusz leszármazottainak a nevét használva. – Ki uralkodott a városon, mielőtt apátokat oda száműzték?

– Eurüsztheusz király – feleli Menelaosz. – De elment otthonról harcolni, így apánk ellenállás nélkül foglalta el a trónját.

Tündareósz szóra nyitja a száját, hogy folytassa, de Agamemnón megelőzi.

– Mükéné népe tisztel minket. És Mükéné erős város, nagy dolgokra hivatott. Eurüsztheusz király meghalt messze földön harc közben, és sosem nevezett meg utódot. Apánk olyasmit vett el, amire más nem tartott igényt. A családunk az elődeink bűnei miatt van pusztulásra ítélve, nem a mi becsvágyunk okán. – Minden egyes szót lassan, tisztán ejt ki, a hangja erős és bátor.

Valami megváltozik Tündareósz arcán. Klütaimnésztra nem ismeri ezt az arckifejezést, és nem is tetszik neki. Léda előrelép, hogy válaszoljon, de Tündareósz megállítja.

– Atreusz fiai! – mondja. A hangja más, valahogy kedvesebb. – A mi országunk tiszteli a házigazda és a vendég közötti kapcsolatot, és nem én leszek az, aki ezt megtöri.

Agamemnón letérdel, Menelaosz pedig követi a példáját. Klütaimnésztra látja, hogy az anyja egy futó pillanatig teljes elképedéssel néz a férje felé. Aztán még mielőtt a két fivér felállna, és észrevehetné, Klütaimnésztra elhagyja a termet, olyan csendben tűnik el, ahogy csak lehet. Erősödik benne a düh, égeti a mellkasát, bár nem érti az okát.

A palota megváltozik Agamemnón jelenlététől. A szolgálólányok hamarosan óvatoskodni kezdenek, elnémulnak a közelében, felgyorsítják a lépteiket a folyosón, ha mellette kell elhaladniuk. Amennyire lehet, kikerülik, de némelyeknek – akik elkészítik a fürdőjét, és rendbe teszik a szobáját – kisebb zúzódások tűnnek fel a karján és az arcán. Vacsora alatt, miközben bort töltenek neki, Agamemnón a mellüket és az arcukat bámulja, ők pedig lesütik a szemüket.

A férfiak azonban, úgy tűnik, tisztelik a vendégeket. Agamemnón és Menelaosz elkezdi látogatni a *gümnaszion*t, amikor a spártai harcosok edzenek. Hamarosan minden fiú arról beszél, hogy Atreusz fiai sorra kihívják a fiatal férfiakat, és minden birkózást megnyernek. Ilyesmi még sosem történt Spártában, ahol a vendégek és a látogatók általában távol tartják magukat a kiképzésektől.

Furcsa látni ezt a változást. A folyosók és csarnokok ugyanolyanok maradnak a kopár falaikkal meg a sötét sarkaikkal, mégis új fény csillog minden felület alatt, az erőszak új ígérete. Klütaimnésztrának erről az jut eszébe, amikor az ég szürke és nehéz, de a végtelen felhőkből sosem ered el az eső. Csak a fárasztó, soha véget nem érő fenyegetés érződik.

– Ha mindig úgy harcolsz, hogy hiszel a győzelmedben, folyton veszíteni fogsz, Timandra.

A teraszon vannak, Klütaimnésztra a húga fölött áll, lenyomja a talpával. Most, hogy terhes, nem edzhet a *gümnaszion*ban, így más módokat keresett arra, hogy formában tartsa magát, miközben a hasa egyre nő: a húgával birkózik, lovagol vagy nyilakat lő ki, és dárdákat hajít este, amikor elcsendesedik a kiképzőtér. Így nem gondol annyit Tantalosz távollétére.

A hideg téli szél ellenére a nap élesen ragyog, a föld meleg a talpuk alatt. Helené a sarokban ül, nevetve nézi, hogyan próbálja Timandra legyőzni a nővérüket. Amikor Klütaimnésztra engedi, hogy felálljon, Timandra arca eltorzul, és megpróbálja megütni.

– Ne hagyd, hogy észrevegyék a dühödet, ha veszítesz! – mondja Klütaimnésztra. Elbuktatja a húgát, ő pedig újra elesik, az arca olyan kifejezéstelen, amennyire csak tőle telik. Persze így is vörös a feje, Helené pedig megint elneveti magát.

Sietős léptek közelednek, és a teraszon megjelenik egy szolgálólány, kenyeret meg mézet hoz nekik. Letérdel Helené mellé, hogy átadja neki a tálat, óvatosan kikerüli a birkózó testvéreket.

– Várj! – mondja Helené, és elkapja a helóta karját. A lány megáll, gondosan leteszi a tálat. Az orcáján jókora seb éktelenkedik, olyan, mint amit egy tőr nyelétől szerez az ember. Mögöttük Klütaimnésztra megfogja Timandra karját, és úgy tesz, mintha kicsavarná.

– Látod? – kérdezi. – Erre kell csusszannod.

– Ki tette ezt veled? – kérdezi Helené. A lány nem felel. Helené ráparancsol: – Válaszolj!

A helóta hangtalanul suttog valamit, a tekintete közben végig a földre tapad. Klütaimnésztra abbahagyja a harcot Timandrával, a teste hirtelen megfeszül.

– Mi ez az egész? – kérdezi.

– Mutasd meg neki az arcodat! – parancsolja Helené. A helóta engedelmeskedik, a bőre izzadt, és a zúzódás úgy néz ki a fény

alatt, mintha rohadna. Timandra unatkozik, megrángatja a nővére karját.

– Agamemnón tette, igaz? – faggatja Klütaimnésztra.

A szolgáló bólint. A folt széle az arcán kezd bezöldülni.

– Megerőszakolt? – erősködik Klütaimnésztra, a hangja elcsuklik a haragtól. Timandra elengedi a nővére karját, és riadtan fürkészi a arcát.

A helóta a fejét rázza.

– Nem érdeklik a szolgálók – motyogja.

– Akkor miért ütött meg?

A lány vállat von.

– Most már elmehetsz – mondja Helené lágyan.

A helóta rémülten hátrapillant a válla fölött, mintha ellenőrizni akarná, hogy senki sem hallgatta ki, aztán elmegy, a sötét haja a feje körül olyan, akár az olajos rongy.

– El kellene mondanunk anyánknak – veti fel Helené. – Nem ez az első alkalom, hogy ilyesmi történt. Láttad azokat a szerencsétlen nőket, akik a fürdőjét készítik elő?

– Miből gondolod, hogy nem fekszik le a szolgálókkal? – kérdezi Klütaimnésztra. Látta már, amikor Agamemnón elkapta a lányokat, és biztosan tudta, hogy Menelaosz gyakran beviszi a szobájába a legcsinosabb szolgálókat.

– Nem is tudom – feleli Helené. – Azt hiszem, csak hatalmat akar, vagy legalábbis az a legfontosabb neki.

Az égen úgy gyülekeznek a felhők, mint a birkák az üres mezőn. Klütaimnésztrát hányinger kerülgeti.

– Talán jobb lenne, ha bemennénk – javasolja Helené, láthatóan aggódik.

Klütaimnésztra megérinti a hasát, érzi, hogy háborog a gyomra. Aztán jó erősen meglöki Timandrát.

– Még nem végeztünk.

Timandra nem hagyja magát, ökölbe szorítja a kezét. Előrelendül, fel-

lobban benne a szikra, Klütaimnésztra pedig félrehúzódik, hogy kikerülje. Van némi élük az ütéseiknek és a birkózásuknak. Dühösek, félnek, az erőszak pedig úgy dolgozik a bőrük alatt, mint a kukacok.

Fölöttük egyre sötétebbek lesznek a felhők, mintha fekete és kék zúzódásnyomok borítanák mindenfelé az eget.

Lédát a *megaron*ban találják, a férje trónján ül. Bort kortyolgat egy hatalmas kupából, a hajában aranydiadém csillog. Philonoé az ölében kuporog, a hollófekete haja sima tincsekben hull a homlokába.

– Mi az? – kérdezi Léda. Rekedtes a hangja, mintha félálomban lenne.

Helené és Klütaimnésztra közelebb megy hozzá, megcsapja őket a bor szaga.

– Apátok vadászik – mondja Léda. Philonoé mocorog az anyja térdén, kényelmesebb helyzetet keres.

Helené megköszörüli a torkát.

– Téged kerestünk, anyám.

– Hm – motyogja Léda.

– Agamemnón még egy szolgálólányt megvert – közli Klütaimnésztra a tőle telhető legtisztább hangon.

Csend támad. Aztán a nővérek ámulatára Léda elneveti magát. A hangja visszhangzik a teremben, mint a harci dob, aztán elhal. Philonoé megriad.

– Nem lep meg – közli Léda. – Titeket talán igen?

Helené és Klütaimnésztra gyorsan összenéz.

– Vissza kellene küldenünk… – kezdi Helené, de Léda félbeszakítja.

– Apátok nem fogja elküldeni. – Hideg és éles a hangja. Iszik még a borból, az ital lilára festi az ajkát.

– Nem? – kérdezi Helené.

Léda megrázza a fejét, miközben Philonoé haját simogatja.

– Melyik isten bánik ügyesebben az íjjal: Artemisz vagy Apolló? – kérdezi a kislány a saját gondolataiba merülve.

– Egyformán jók – feleli Léda lustán.

– Íjász akarok lenni, mint Artemisz – közli Philonoé.

– Akkor menj gyakorolni!

– De most fáradt vagyok – panaszolja a gyerek.

– Szerinted Artemisszel előfordul, hogy elfárad? Mit gondolsz, ő szokott panaszkodni? – Léda felemeli a hangját, az arca kipirul. Eléggé a kupa fenekére nézett. Philonoé gúnyosan fúj egyet, aztán leugrik az anyja térdéről, és kisiet a *megaron*ból. Léda tölt még magának bort. – Apátok nem fogja elküldeni az Atreidákat, mert saját fiatal kori önmagára emlékeztetik.

Klütaimnésztra már éppen levegőt vesz, hogy tiltakozzon, de Helené megelőzi:

– Tündareósz egyáltalán nem olyan, mint ők!

– De régen olyan volt. Őt meg Ikárioszt száműzte a féltestvérük, Hippokoón, ahogy most Agamemnónt és Menelaoszt is az unokatestvérük.

– Erről nem tudtam – jegyzi meg Klütaimnésztra.

– Még meg sem születtél akkor. Amikor a nagyapátok, Oibalosz meghalt, Tündareósz lett Spárta királya. Hippokoón azonban féltékeny volt, és kegyetlen. Annak idején kihívta a férfiakat a *gümnaszion*ban birkózni, csak hogy agyonverhesse őket. Apátok mindig azt mondta, hogy Hippokoón azért ilyen, mert őt nem szerették úgy, mint a másik két fiút: Tündareószt meg Ikárioszt. Tudjátok, ő nem Gorgophoné gyereke volt. Oibalosz egy másik nőjétől született.

Klütaimnésztra gyors pillantást vet Helenére, aki eltökélten bámulja a lábfejét.

– Amint Tündareósz király lett, Hippokoón megszabadult tőle.

– De hogyan? – kérdezi Klütaimnésztra. – Apánkat biztosan szerették a spártaiak.

– Hippokoónnak addigra már sok fia született sok nőtől, többségében rabszolgáktól. Fiatalon nemzette őket, még tizenhat éves kora előtt. Amikor apátok elfoglalta a trónt, Hippokoón fiai már elég idősek voltak

ahhoz, hogy harcoljanak az apjukért meg az örökségükért. Ikárioszt és Tündareószt száműzték, Hippokoón elfoglalta a trónt, és mindenkit lemészárolt, aki lázadni próbált, aztán feláldozott néhány helótát az isteneknek, hogy a kegyeikbe férkőzzön.

Helené döbbentnek tűnik. Klütaimnésztra az ajkát harapdálja. Sok minden van, amit nem tud az apjáról meg a hazájáról. Spártában élni néha olyan, mintha beleragadt volna a mocsárba, a zsombék körbezárta volna a lábát, és csak a szeme figyelhetné szabadon, miféle veszély közeleg. De amint megpróbál a háta mögé nézni, a láp elnyeli.

– Így hát apátok Héraklésztól kért segítséget – folytatja Léda.

– A legnagyobb görög hőstől – suttogja Helené, Léda pedig bólint.

– Miért harcolt Héraklész Tündareósz mellett? Miért érdekelte? – kérdezi Klütaimnésztra.

– Hippokoón nem fogadta őt Spártában, amikor menedékre volt szüksége. Így hát Héraklész megölte Hippokoónt meg a fiait, apátok pedig visszaszerezte a trónját.

Klütaimnésztra már érti. Tündareósz nem követi el ugyanazt a hibát, amit Hippokoón, és nem küld el két szükséget szenvedő harcost. De akkor is! Hogyan lehetséges, hogy az apja nem látja Agamemnón és Menelaosz kegyetlenségét? Nincs bennük tisztesség. Tündareósz mindig jó emberismerő volt.

– Egyébként pedig apátok ma dühös – folytatja Léda, félbeszakítva a lánya gondolatait. – Ezért ment el vadászni.

Van valami él az anyja hangjában, amitől Klütaimnésztra összeszedi az erejét, mintha arra számítana, hogy megütik.

– Miért?

– A papnő épp az imént adott át egy újabb jövendölést.

– Apám nem hisz a jövendölésekben.

– Nos, ez most feldühítette.

– Mert tudja, hogy igaz – szólal meg mögöttük egy hang. Klütaimnésztra olyan gyorsan fordul oda, hogy majdnem meghúzza a nyakát.

A papnő a trón felé tart, a fekete haját középen elválasztotta, a talpa olyan némán suhan, mint ahogy a folyó viszi a leveleket. Léda egyenesen ül a székében, az arcáról lerí az undor. Nem titok, hogy gyűlöli a papnőt. „Kegyetlen nő, aki mások erején élősködik": így nevezte őt, amikor Klütaimnésztra megkérdezte, miért távozik mindig, ha a papnő belép a palotába, hogy beszélhessen a királlyal.

– Talán behívott valaki a *megaron*ba? – kérdezi Léda.

A papnő megáll tőlük egy méterre, a fehér keze úgy lóg ki a tunikája ujja alól, mint a karom.

– Azért jöttem, hogy átadjak a lányaidnak egy próféciát.

– Vagyis senki sem hívott – állapítja meg Léda.

A papnő ügyet sem vet rá.

– Aphrodité mérges – mondja Helenének és Klütaimnésztrának. – Apátok sosem áldoz neki.

– Te nem Artemiszt imádod? – kérdezi Klütaimnésztra.

A papnő dühösen rámered. Amikor újra megszólal, a hangja úgy csikorog, mint a penge a kövön.

– „Léda lányai kétszer és háromszor mennek majd férjhez. És mindnyájan el fogják hagyni a törvényes férjüket." – A szemét úgy mereszti a lányokra, mint az áldozati állatokra, mielőtt levágja őket. – Ez a jövendölés.

Klütaimnésztra a papnőre mered. Elhagyja a férjét? Egyáltalán hogy gondolhat ilyesmire ez a nő?

– Ez az istenek akarata – közli a papnő. – Sokan megvetnek majd benneteket, mások gyűlölnek és megbüntetnek. De a végén szabadok lesztek.

Helené az anyja felé fordul. Zavarodottnak tűnik. A papnő még sosem jövendölt nekik, pláne nem róluk. Léda Helené vállára teszi a kezét, mintha meg akarná védeni őt a papnőtől.

– Elmondtad a próféciádat. Most pedig menj el! – mondja.

– Nem parancsolhatsz nekem, Léda, mint azt te is tudod – vág viszsza a papnő. A tekintete elidőzik a padlón heverő üres kupán, az arcán utálat suhan át.

Léda megmerevedik.

– Nem látunk szívesen a palotában. Menj vissza a szentélyedbe! – A düh eltorzítja a vonásait, a keze az övére rebben, az ékkövekkel kirakott tőrért nyúl, bár nem húzza elő.

A papnőt nem félemlítette meg.

– Te vagy itt az idegen – mondja felszegett állal. – Ne feledd, hogy én jóval azelőtt a férjeddel háltam, hogy téged elcsábított az az idegen… – A tekintete megállapodik Helenén.

– KIFELÉ! – üvölti Léda, teljesen elveszítette az önuralmát. – KIFELÉ! VAGY A SAJÁT KEZEMMEL ÖLLEK MEG! MEGÉRTETTED?

A papnő gúnyosan elmosolyodik. Léda rázárja az ujjait a tőre nyelére, a papnő pedig még elidőzik, mintha provokálni akarná. Aztán elmegy, a csupasz lába olyan fehér, mint a hold, a hosszú tunikája mögötte lebeg. Léda lerohan a trónról, az ajtóig követi a papnőt, a szeme véreres.

– NEM ÉRDEKEL, HA DÜHÖS AZ ISTENNŐD! NEM AZ ÉN ISTENNŐM, ÉS NEM IS LESZ SOHA! – kiáltja utána.

A papnő eltűnik az ajtó mögött, Léda pedig kifulladva megfordul. Klütaimnésztra és Helené még mindig a trónnál áll, a lábuk földbe gyökerezett.

– Ti ketten is menjetek el! – parancsolja Léda. – Most!

– Mindig azt mondtad, hogy az uralmunk alatt kell tartani a haragunkat – mondja Helené dacos pillantással. Kezdi felfogni a papnő szavait.

– Nem érdekel, mit mondtam. Menjetek!

Klütaimnésztra megfogja a húga karját, és elrángatja a tróntól. Mire visszafordul, az anyja már térdre zuhant, a fejét a két kezébe fogja, mintha attól félne, hogy bármelyik pillanatban szétrepedhet.